



*Esej iz predmeta; Medijska kultura*

*Tema: Kultura nasilja – savremeni oblici u Bosni i Hercegovini*

Studentica:

Korić Amna

1045-II-R

Komunikologija

Mentor:

Prof.dr. Fahira Fejzić-Čengić

Sarajevo, 03.04.2021. godine.

## ***Sažetak:***

Vrijeme provedeno u web aktivnostima izdvojeno je kao značajan činitelj za podsticanje nasilja i traumatizaciju.

Djeca, adolescenti u najranijoj dobi, čak i kada nisu intenzivni učesnici nasilnih i diskriminirajućih aktivnosti, i to kao žrtve, agresori ili promatrači, nasilne informacije i sadržaje učestalo i nesvjesno prihvataju putem socijalnih medija. Savremeni oblici nasilja negativno utječu na dobrobit mladih, a efekti se promiču od psiholoških uznemiravanja do nemoći i depresije.

## **Abstract**

Time spent in web activities was singled out as a significant factor in inciting violence and traumatization. Children and adolescents at the earliest age, even when they are not direct participants in violent and discriminatory activities, as victims, aggressors or observers, often and unconsciously, accept violent information and content through social media. Modern forms of violence negatively affect the well-being of young people, and the effects range from psychological harassment to helplessness and depression.

## ***UVOD***

Ovaj rad ima za cilj analiziranje kulture nasilja, oblika elektroničkog nasilja, a zatim i trenutnih, kontekstualnih pojava elektroničkog nasilja, a simim tim i njihovih ishoda.

Cyberbulling- pojam poznatiji kao nasilje putem interneta, predstavlja komunikacijska aktivnost posredstvom interneta, uz korištenje brojnih online alata, s namjerom da se persone psihički uznemiravaju odnosno maltretiraju. Taj oblik uznemiravanja podrazumijeva slanje, objavljivanje ili dijeljenje negativnih, štetnih, lažnih ili opasnih sadržaja o nekome drugom. To je posebno

zabrinjavajuće kada su osobe učestalo podvrgnute cyberbullingu, a često se ne shvata kao ozbiljan problem.

Nasilje putem interneta može se definirati kao više puta ponavljano, svjesno neprijateljsko i nasilno ponašanje, koje obavljaju pojedinci ili skupine, namećući svoju važnost uz korištenje elektroničkih uređaja (mobiteli, računari), namjerom da nanesu bol, povrede osobama koje nisu u stanju da se odbrane.

Dosadašnja proučavanja Global Analitike, koje je obuhvatalo pet kantona i dvanaest opština u Bosni i Hercegovini, a na uzorku većem od pet stotina učesnika, ustanovljeno je da više od 60 posto roditelja, nisu upućeni u to šta šta njihova djeca rade kada su online, odnosno kako provode vrijeme u cyber ambijentu, koje internetske stranice posjećuju i s kim komuniciraju.

#### **Ključne riječi:**

**adolescencija** – pojam koji označava kraj djetinjstva i ulazak u samu adolescenciju;

**elektroničko nasilje** – virtualno nasilje, nasilje preko interneta/mobitela..

**traumatizacija** – duševna ili tjelesna povreda/strah;

**samokontrola** – vlast/ vladanje nad samim sobom;

**empatija** – izvor saosjećajnosti, požrtvovanosti;

**posljedice nasilja** – ostavljanje brojnih posljedica na psihu i fizičku aktivnost;

## ***Kultura nasilja:***

Susretanje s nasiljem u svim oblicima, bilo da je riječ o direktnom ili indirektnom, u današnjici djeluje na pojedince i društvo u cjelini.

“Kultura nasilja najprije biva prisutna u audio i vizualnim medijima ( akcionih, krimi i policijskih filmova i serija, crtanih filova sa predoziranom nasiljem, da bi potom kultura nasilja relativno brzo prerasla u sveprisutnu općedruštvenu maniristiku koja se deskribira kao empirijska kultura nasilja : prati je kao kućnu kulturu nasilja, saobraćajnu, polemičku kulturu nasilja” (Fejzić-Čengić, 2009, str. 47)

Postavlja se pitanje da li kulturu nasilja danas smatramo kulturom u kojoj nastojimo odgajati buduće naraštaje naše djece? Zasigurno da ne smatramo , samim tim što svako od nas bez obira da li je roditelj ili stručna osoba treba da teži većoj uključenosti u promoviranje nenasilja i nediskriminacije. Podrška roditelja, motivirajuća i stabilna okolina, informisanje od strane kompetentnih službi, ali i osviještenost cjelokupne društvene zajednice, predstavljaju neophodan uvjet u stabilnom odrastanju mlađih populacija.

Smatra se da je nasilje usko vezano s pojmovima: **sukob i zlostavljanje**. Često se sukob doživljava kao nasilje mada to nije. Prije svega, sukob predstavlja posljedicu različitosti u razmišljanjima, težnjama, promatranju, vjerovanjima, stajalištima. Međutim, postoje dva izraza usko povezana, a to su: zlostavljanje i nasilje. Nasilje predstavlja aspekt nasilnog agresivnog ponašanja prema drugoj osobi, sebi ili imovini . To znači da nije iskazano samo prema ljudima ili životinjama.. S druge strane, zlostavljanje obuhvata specifičan oblik nasilja i traje duže vremenski, ispoljava se prema identičnom čovjeku ili grupi od strane nekog čovjeka ili grupe. U zlostavljanje se ubraja prijetnja, tjelesna ozljeda, odbacivanja, ruganja, zadirkivanja, ogovaranja, otuđivanja stvari, prenesene agresije prema objektima (vandalizam u školama)

“U literaturi postoji više vrsta nasilja, ali se izdvaja podjela na razini: izravno i neizravno nasilje” (Olweus, 1998, str. 12) Izravno nasilje možemo prepoznati po slobodnim, izravnim napadima na žrtvu ( kritikovanje, potezanje, ponižavanje, vrijeđanje, šamaranje, dok u neizravno nasilje se svrstava: socijalna izoliranost, izostavljanje, tračanje, podsticanje drugih na činjenje zla

Potrebno je naglasiti i dva temeljna vida nasilja tj. fizičko i verbalno nasilje Fizičko nasilje je ono koje podrazumijeva udaranje, štipanje, čupanje, naguravanje i slično. Kada je riječ o verbalnom, ono slijedi fizičko i podrazumijeva: omalovažavanje, širenje glasina, uznemiravanje, podrugivanje itd. Pored dva temeljna vida nasilja, razlikuju se i određene podvrste;

- Psihičko i emocionalno nasilje podrazumijeva svjesno odbacivanje žrtve iz kolektivnih aktivnosti razreda ili grupe, podrugivanje, širenje glasina uz namjeru izoliranja, uništavanje djetetovih školskih stvari. Na taj način dijete se postupcima djetetu nanosi duševna bol i sramota.
- Seksualno nasilje se odnosi na nepoželjni fizički kontakt, spolno zlostavljanje.
- Kulturalno nasilje obuhvata uvrede na temelju rase, nacije i religije.
- Ekonomsko nasilje obuhvata krađu i pokušaj da se iskamči novac.

### **Društvo kao podrtek nasilja;**

“U današnjici, društvo ima snažan utjecaj na nasilne postupke mlađih generacija kroz kulturu ponašanja, utjecaja vršnjačkih grupa i medija.” (Lalić, 1999, str. 16) Izuzev spomenutog, agresivno ponašanje je moguće i naučiti, pa samim tim ako dijete boravi u okolini gdje je prisutno nasilje koje se ne sankcionira, velika je vjerovatnoća da će dijete prihvatiti takav, nasilni vid razmišljanja i ponašanja.

**Nasilje posredstvom medija;** Učinak medija na naznake nasilnog djelovanja uvijek je bio pod lupom znanstvene organizacije, prvenstveno TV, današnji odgajatelji djece. Praćenjem agresivnih sadržaja na internetu, adolescenti su podvrgnuti usvajanju i praktikovanju takvog ponašanja. S tim da su djeca posredstvom interneta podvrgnuta raznim oblicima nasilja gdje ubrajamo i videoigre. uočeno je da djeca, unoseći se u igru, svojim potezima slijede likove iz igara u pokretima, izražavanju i temperamentu, dodjeljujući bliskim osobama imena likova.

## ***Oblici i ishodi elektroničkog nasilja;***

Danas, u znatno većoj mjeri zabrinjava pojam elektroničko nasilje. Odvija se u internetskom ambijentu gdje se javlja poteškoća njegovog kontroliranja. Nasilje putem interneta jedna je od ključnih posljedica modernog društva, iz razloga što je tehnologija napredovala velikom brzinom. S obzirom da je internet raspoloživ ogromnom broju mladih, postao je rizično mjesto gdje se nasilje sve više događa.

Kada je riječ o potencijalnim opasnostima o primjeni Interneta kod djece je: izloženost seksualnim ili agresivnim sadržajima, izravna interakcija s osobom koja zahtjeva neprikladne odnose, podložnost zastrašujućim ili nekulturnim e-mail porukama te učestala otuđenost mladih koja proističe iz prekomjerne upotrebe interneta. Tema o djeci u virtualnom svijetu, najčešće prati svjesno odbacivanje iz on-line grupa, ili brisanje iz prijatelja na Internetu

### **Postoji više kategorija nasilja na Internetu:**

1. Internetske poruke koje sadrže vulgarnosti i uvrede,
2. Uznemiravajući sadržaji (prijetnje i sl.),
3. Osuđivanje ili kritiziranje drugih persona prosljeđivanjem obmana i laži,
4. Neistinito/lažno predstavljanje,
5. Objavljivanjem osobnih tajni, informacija, slika koje nisu relevantne za medije,
6. Svjesno ignorisanje i uklanjanje određene osobe iz online grupe i vršenje nasilja,
- 7.) Pretvaranje – upotreba raznih profila ili upotreba tuđih profila
- 8.) Internetsko špijuniranje/uhođenje
- 9.) Agresivni online sukobi;

Kada govorimo o oblicima elektroničkog nasilja, svojevremeno se odnosilo samo na nasilje putem Weba ili mobilnih telefona uključujući nasilje preko bloga, chata i e-maila, dok se danas s ubrzanim razvitkom tehnologije ova klasifikacija smatra prevaziđenom. Danas je internet dostupan svakom mobitelu, pa se s toga novi oblici elektroničkog nasilja svode na reagiranje pojedinaca ili njihovo ponašanje. U okviru elektronskog nasilja, **uznemiravanje i zastrašivanje** prvenstveno bilježi upućivanje uvreda, agresivnih i neprimjerenih poruka e-poštom, s namjerom da se povrijedi ili omalovaži

određena osoba ili cijela grupa. Učestalo uznemiravanje posredstvom interneta obuhvata i veći broj prijatni s ciljem izazivanja elektroničkog straha.

**Objavljivanje neistina** izrazito je zastupljeno u današnjici, uz namjeru da se širenjem tračeva i kleveta naruši ugled osobe. Pored lažnih web informacija, bitno je istaći i plasiranje montirajućih fotografija, odnosno objavljivanje ranjivih ili privatnih tajni koje nam je osoba povjerila iz ranije bliskog kontakta. Navedeni aspekti preplavljeni na internetu slijede namjeru uzrokovanja neprijatnosti, podsticanje na zlo i prikazivanje osobe u negativnom svjetlu.

**U novije oblike elektroničkog nasilja**, u kojem su obične žrtve drugi vršnjaci su videosnimci agresije odnosno napada. Kada par učenika fizički nasrće na žrtvu jedan od njih sve to snima mobitelom, a nakon toga prosljeđuje snimke ili ih objavi. Ovaj noviji oblik obuhvata i **sektiranje** koje se smatra kao slanje ili dobivanje golih i polugolih slika, klipova i eksplicitnih poruka vulgarnog sadržaja uz upotrebu raznih elektroničkih alata, pa osobe čije se snimke i fotografije na taj način distribuiraju mogu biti javno ponižavani ismijavani, ali i pod ucjenom. Među najzastupljenijim vidovima nasilja koja se odvija na društvenim platformama je **fraping** (Facebook - silovanje), predstavljen kao nasilni upad „prijatelja“ na nečije mrežne stranice s kojih šalje neprijatne poruke drugima kao da to zapravo čine vlasnici tih profila.

Nešto dramatičnije posljedice može izazvati krađa identiteta, neistinito predstavljanje, ali i plasiranje sadržaja u nastojanju da se osoba ugrozi i približi opasnosti.

**Jedan od primjera** koji oslikava nasilje nad krađom identiteta, dogodio se u Hrvatskoj, a bilježi žustru svađu koja se odvila između momka i djevojke, poslije čega je djevojka uzela njegovu lozinku i ispisala ga sa svih fakulteta na koje se registrovao.

***Sve je učestalija tradicija krađe identiteta na izborima u svim zemljama u svijetu, pa tako ni Bosna i Hercegovina nije izostala:***

Jedan oblik nasilja svodio se na izmjenu biračke opcije za glasanje u izostanku. Riječ je o izmjeni biračke opcije osobi, na temelju kopije lične karte, bez znanja osobe. Osoba koja je to učinila

krivično je sankcionisana, a Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH je provela sudski proces prema Centralnoj izbornoj komisiji BiH.

Drugi slučaj krađe identiteta putem pošte zadesio je mještana Bratunca, Veliju Malagića, koji se umjesto na spisku za glasanje u svojoj opštini, pojavio na spisku u Srbiji. Pored Velije, uočeno je još mještana Bratunca, uslijed čega su podnijete tužbe prilikom zloupotrebe biračkog spiska i glasanja putem pošte..

**Nasilje putem interneta** nedovoljno je uređeno i nedovoljno ozbiljno shvaćeno u Bosni i Hercegovini . Prije par mjeseci zapažen je slučaj biranja ‘najružnijih’ djevojčica i dječaka na platformi **Instagram**. (Aljezeera.net). Taj vid nasilja obuhvata objavljivanje videa i plasiranje uvreda na konto fizičkog izgleda, pa se ubrzo proširio i video jedne djevojčice koja plače zbog navedenih ismijavanja. Cilj ovog oblik nasilja vodi ka postizanju skupljanja što većeg broja pratioca . Pored toga zapaženi su i profili koji su anonimni. Također zahtjevaju i skupljaju fotografije određenih osoba, u zamjenu za to obmanjuju ponudom svojih slika i pristupaju daljnjem dijeljenju istih.

Između ostalog, u prethodnom periodu razotkriven je još jedan **slučaj nasilja** putem instagrama u gradu Konjic; “Lišeni slobode D.K., putem društvene mreže Instagram uspostavljao online komunikaciju sa djecom starosne dobi od 9 godina pa naviše, pri tome se predstavljajući kao njihov vršnjak muškog ili ženskog spola, zahtijevajući seksualno eksplicitne fotografije i videosnimke. Isti se sumnjiči da je na isti način uspostavljao neprimjerenu komunikaciju sa oko 40 djevojčica mlađe starosne dobi", navodi se u saopćenju Federalne uprave policije. (NoviKonjic.ba)

S druge strane, sam **govor mržnje** najbolje se uočava na mrežama kao što su facebook i twitter. S obzirom na ovaj ogroman problem društva današnjice, zabilježene su i nedavne odluke direktora Marka Zuckerberg Facebook-a o sankcionisanju govora mržnje obuhvatajući sve oglase. Ova odluka prati cilj da se izbjegne svaka uvreda osoba na osnovu nacionalnosti, rase spola, prijetnji ili imigracijskog porijekla.



**Twitter** je jedna od platformi koja se izrazito koristi za javne rasprave, odnosno jačanje poruka mržnje. Regulacija takvih užasa značajno kasni uslijed čega su vidne posljedice na društvo u cjelini.. Pa tako, u 2020-oj godini i Twitter slijedi aktivniju uredbu u borbi protiv govora mržnje na socijalnim mrežama. Također, kada je u pitanju Twiter, od jula je na snazi i mogućnost blokiranja pojedinih URL-ova kao i blokiranje računa koji prosljeđuju linkove tog tipa.

**Tik Tok** – na kineskoj platformi koja je sve popularnija među mladima , moguće je uočiti da je mafija pronašla odgovarajuću platformu za isticanje svoje moći. Muzikom "za dušu" ljudi iz Napulja se uočava golema grupa od pedesetak motociklista uz prolazak jedva osvijetljenom ulicom u gradu. Kako bi bilo preglednije, ko su vozači: kod emojia krune je i simbol lokalnog klana Camorre. Kroz ovaj slučaj uviđamo da to nisu počinjeni zločini, već želja za isticanjem svoje moći. Postoje i klipovi na TikToku gdje mafijaši osuđeni na kućni pritvor uz nošenje elektronskih lisica, demonstrativno režu te lisice. (Panorama-DW-kriminal)

Sljedeći od osuđenih izazova je taj da su tinejdžerice prekomjernom upotrebom šminke, glumile žrtve obiteljskog nasilja, uslijed čega su ostali korisnici složni da se na ovaj način romantizira nasilje. (Index.hr). Zabilježena su i različita insceniranja, pa tako je jedna od tinejdžerica snimila klip u kojem je "ustrijeljena", podstičući na taj način nasilje i agresiju među društvom mlađe dobi.

Djeca su sve izloženija raznim opasnim izazovima, pa je potrebno djeci zabraniti pristup aplikacijama poput **TikTok-a**. Nijedno dijete zbog toga neće biti zaostalo niti manje vrijedno među vršnjacima. Možda djeca nisu sposobna da spoznaju šta je dobro, a šta loše, ali roditelji su ti koji trebaju da ih usmjeravaju i upozoravaju. Svi mislimo to se događa tamo negdje, a to imamo kod nas. Sve više postaje zabrinjavajuća situacija koja izmiše kontroli.

**Blog** ili internetski dnevnik predstavlja jedan od modernijih oblika internet komunikacije koji mogu pored teksta uključivati fotografije, videozapise itd. Ovaj pristup internetskom dnevniku omogućava promišljanje, te pristupanje zapisivanju i iskazivanju osjećaja, ali i razmjenu iskustva sa drugima. S obzirom da mnoge poznate osobe pišu blogove, nasilje putem bloga većinom se odnosi na "otuđivanje"ili "falsificiranje" nečijih blogova praćenih iskazivanjem uvredama,

prikazivanje seksualnih sadržaja, raznih komentara i sl... uz namjeru da se ugrozi ugled i privatnost određene osobe.

Na **YouTUBE-u** su aktivni promotori izuzetno toksičnog sadržaja, videi prepuni psovki, bahačenja novcem, autima, satovima, nakitom, „prozivanje“ osoba, vrijeđanje na osnovu fizičkog izgleda, kilaže, tijela, uz popratne vulgarne i seksističke komentare. Djeca vide uzore u tim „jutjuberima“, pomno slušaju simpozije raznih bolesnih umova koji imaju mnoštvo videa na internetu u kojima promovisu sve najgore što postoji. Prate ih zdušno. Slušaju pažljivo. Odani su im. Vjeruju im. Žele biti kao oni. Nekima se klanjaju kao božanstvu. Osmislili su i novu religiju u čast jedne „jutjuberke“. Objavljuju videe na kojima pale Biblije, odbacaju svoju dotadašnju religiju i mole svom novom božanstvu.

**Opasnosti društvenih mreža;** Društvene mreže osim što pružaju brojne pogodnosti i veoma dobar komunikacijski materijal, doprinose i ozbiljnim opasnostima. Internet omogućava da osobe posjeduju svoj profil putem kojeg može iznijeti nešto više ili manje podataka o sebi i svom privatnom životu. Kad pojedinac postupi nepromišljeno i plasira znatno više informacija od potrebnih, javlja se mogućnost veće opasnosti (prevare povezane uz kreditne kartice) i virtualno maltretiranje.. Sve te private informacije postaju vlasništvo društvenih mreža, na kontu čega oni mogu trgovati našim podacima u zamjenu za neki vlastiti interes ili novac. Internetsko manipuliranje fokusirano je na praćenje, rasprostranjenost političkih i drugih misli. Upotrebom interneta, moguće je i narušavanje nacionalne bezbjednosti. Pored toga, online mreže pružaju jednostavan i brz tempo posjedovanja većeg broja podataka o korisnicima zbog čega mogu biti izvor informacija o sljedbenicima terorističkih grupa i sl. Kao primjer može se navesti Islamska država koja je koristila društvene mreže za prikupljanje i okupljanje istomišljenika i širenje svojih radikalnih političkih ideja. Također, kompjuterski alati za prepoznavanje lica sadrže rizik za ugrožavanje korisnika koji učitavaju svoje fotografije na internet iz razloga što se na osnovu tih slika mogu otkriti brojne informacije o korisnicima.

## Dark Web, Deep Web?

“U sferi deep weba i dark weba također ima opasnosti, ali i nade za alternativne medijske sadržaje. Može se u dark web ući sa dobrim inženjerima npr. Sve su to manje – više gerilske grupe, i kad provale u mreži određene sadržaje, moguće je primati i slati skrivene informacije. Ove grupe su uspjevale saznati skrivene informacije, koje se na mainstream medijima nisu mogle pronaći”. (Fejzić - Čengić, 2018, str. 23)

Bitno je istaći da kriminalitet u mračnom prostoru (**dark web**) objedinjuje više oblasti i podrazumijeva širok spektar kriminalnih usluga. Iz tog razloga, učinkovite protivmjere iziskuju pravovremene, primjerene, unakrsne istovremene odgovore, obuhvatajući naučnike i praktičare sa raznim analizama. Cyber-kriminalci prihvataju kreativne i inovativne metode za fokusiranje svojih žrtava veoma brzim ritmom i konstantno traže metode za izbjegavanje sankcionisanja. Većina stranica na “**Dark Web-u**” sakrivaju svoj identitet pomoću alata za enkripciju – Tor browser. Pomoću Tor browsera može da se sakrije vaša angažiranost i identitet i Tor može da zavarava tragove lokaciji pa da izgleda kao da smo u drugoj zemlji. Kako bi se uveo red, provedba zakona treba da se fokusira na cyber-kriminalce koji izazivaju brojne cyber napade. Često se događa da se ovi pojmovi pogrešno shvate i predstavljaju. Kod njih se ne pravi razliku između generalno nestabilnog Dark Web-a i znatno većeg i problematičnijeg **Deep Web-a**. Zato **Deep Web** obuhvata **Dark Web** i sve korisničke baze podataka, webmail stranice, online forume koji traže registrovanje i sajtove uz potrebu plaćanja pretplate na sajtu.

## ***Zaključak:***

Zaključiti se može da se sa prisutnošću digitalnih medija, povećava briga i o nasilju putem interneta. Moguće je konstatovati da za djecu koja čine e-nasilje moderne tehnologije dobra i pozitivna stvar, dok djeca koja trpe to nasilje suvremene tehnologije doživljavaju manje pozitivnima i pogubnijim od prosjeka. To se negativno odražava na psihosocijalnu dobrobit pojedinaca, grupe..

Mlađe generacije trebaju težiti razvitku strategije koja će im pružiti doprinos u prepoznavanju potencijalnih opasnosti. Iz tog razloga, veliku važnost imaju stalne komunikacije, razgovori kako bi se zadržalo prikladno ponašanje na internetu. Postavlja se pitanje kako se izvući iz toga začaranog kruga savremenih oblika nasilja offline i online? Većina mladih se drži stava: Imam pravo da sa svojim tijelom radim šta želim... Ono što se redovno prati i u čemu se zdušno učestvuje jesu i razne nacističke, fašističke, nacionalističke, i Bog sam zna, kakve stranice i ludila. Tu njihov vokabular dolazi do punog izražaja. Psovke kakve se ne mogu zamisliti da postoje, kletve, prijetnje, zavidno „poznavanje“ historije, ratova, ubjeđivanje sagovornika u neku svoju tvrdnju, teoriju, informaciju ... Savremenim načinom pristupa internetu, život nam se pretvara u bezvrijedniju i beznadniju egzistenciju. Treba istaći da je Global Analitika uočila bitnost suprostavljanja problematici lažnih vijesti i širenja dezinformacija, te proučava istu kroz istraživanje problematike govora mržnje, pa i kroz proučavanje lažnih vijesti i dezinformisanja u medijskom prostoru Bosne i Hercegovine. Širenje neistinitih informacija, govora mržnje i lažnih vijesti u okruženju lomljive demokratije su procesi koji nepovoljno djeluju na budući razvitak demokratskih procesa i profesionalnih normi u medijskim konstrukcijama u Bosni i Hercegovini.

## ***Literatura;***

Dokman, T. K. (2020, 7 17). Društvene mreže u ulozi modernog oružja. Retrieved from Nasilje na internetu:

<https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A3207/datastream/PDF/view?fbclid=IwAR3mu9ykPhKNo9rczOta9D9AoXc1E44cRhrn1lqeQ1GbPSymw> Pristupljeno 3.04.2021. godine.

Fejzić - Čengić, F. (2018). Kao ribe u vodi. In F. Čengić, *Priručnik za predmete Filozofija medija i sociologija medija* (p. 23). Sarajevo: Dobra knjiga, Sarajevo.

Fejzić-Čengić, F. (2009). *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Connectum, Sarajevo.

Lalić, D. (1999). Neki socijalni aspekti nasilničkog ponašanja među; agresivnost. In L. Dražen, *Nasilje ostavlja tragove-zvoni za nenasilje* (p. 16). Zagreb: Centar za mirovne studije.

Olweus, D. (1998). Nasilje među djecom u školi-školska knjiga. U O. Dan, *Nasilje ostavlja tragove-zvoni za nenasilje* (str. 12). Zagreb, Hrvatska, Hrvatska: Centar za mirovne studije.

Pristupljeno: 3. 04.2021. godine.

## **Izvori primjera:**

- [Saznajemo: U akciji FUP-e Konjičanin uhapšen zbog navođenja 40 djevojčica putem Instagrama na pornografiju \(novikonjic.ba\) https://www.novikonjic.ba/index.php/bih/item/10382-saznajemo-u-akciji-fup-e-konjicanin-uhapsen-zbog-navodenja-40-djevojica-putem-instagram-a-na-pornografiju?fbclid=IwAR0PRxu5byMK5Oihzeg4HPxpOuDoPzw1ox7Nf35mHl\\_xiPNBYkM7jjwFo3Q](https://www.novikonjic.ba/index.php/bih/item/10382-saznajemo-u-akciji-fup-e-konjicanin-uhapsen-zbog-navodenja-40-djevojica-putem-instagram-a-na-pornografiju)

- [Internetsko nasilje: Na Instagramu biraju 'najružnije' djevojčice i dječake \(aljazeera.net\)](https://www.aljazeera.net)

- [Viralna snimka: Tinejdžerica na TikToku podiže svijest o nasilju nad ženama - Index.hr](#)

Pristupljeno 03.04.2021.godine

["Super-mafijaši" na TikToku | Panorama | DW | 12.03.2021 https://www.dw.com/bs/super-mafija%C5%A1i-na-tiktoku/a-56826988](#)

Pristupljeno 3.04.2021. godine

### ***Internet:***

[Elektroničko nasilje | Djeca i mladi | ZJZ-ZADAR.HR \(zjz-zadar.hr\) https://www.zjz-zadar.hr/hr/zdrav-zivot/djeca-mladi/435](#)

Pristupljeno 3. 04. 2021. godine.

[Nasilje preko interneta - cyberbullying | Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba \(poliklinika-djeca.hr\) https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-preko-interneta/](#)

Pristupljeno: 3. 04. 2021. godine.